

Research Paper: Factors Influencing the Participation of Students in the Teaching–Learning Process from the Perspective of Faculty Members

*Zeynab Abazari¹, Akbar Mirjani Aghdam¹, Azaddokht Cheraghi¹

1. Educational Development Center, University of Social Welfare & Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

Received: 16 Apr. 2014

Accepted: 2 Mar. 2015

ABSTRACT

Objective The purpose of the present study is to identify factors influencing students' participation in the process of teaching -learning from the perspective of faculty members of Social Welfare and Rehabilitation Sciences University, Tehran.

Materials & Methods This study was a descriptive study survey which was carried out on 116 faculty members using a researcher-made questionnaire. The data were analyzed by one way ANOVA with Bonferroni test for repeated measures on SPSS 16.

Results The findings indicated that the mean scores of teachers in each of the areas of student participation (mean 23.2; SD=2.8), the quality of interpersonal communication students (mean 25.1; SD=4.1), thinking styles of teachers (mean 24.2; SD=3.4), the quality of working life of teachers (mean 23.3; SD=4.1) and faculty attitudes towards vocational factors of students' participation in the teaching - learning process (mean 26.1; SD=3.1) are significantly different ($P>0.05$).

Conclusion According to the results of study, it can be stated that areas of faculty attitudes towards professionalism and quality of interpersonal communication of students have the greatest impact on students' participation in the teaching–learning process.

Keywords:

Participation,
Teaching, Learning,
Teachers

* Corresponding Author:

Zeynab Abazari, MSc

Address: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar St., Daneshjoo Blv., Evin, Tehran, Iran.

Tel: +98 (21) 22180122

E-Mail: heydar_abazari@yahoo.com

عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری از دیدگاه اساتید

*زینب اباذری^۱، اکبر میرجانی‌اقدم^۱، آزاددخت چراغی^۱

۱- مرکز مطالعات و توسعه آموزش، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

چکیده

تاریخ دریافت: ۲۷ فروردین ۱۳۹۳

تاریخ پذیرش: ۱۱ اسفند ۱۳۹۳

هدف: هدف این مطالعه شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری از دیدگاه اساتید دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران است.

روش بررسی: این مطالعه، مطالعه‌ای توصیفی است که از روش نمونه‌گیری تمام‌شماری و با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته بر روی ۱۱۶ نفر از اساتید انجام پذیرفت. سپس، داده‌های حاصل از پژوهش از طریق آزمون تحلیل واریانس تک‌متغیری با اندازه‌گیری‌های مکرر آزمون بونفرونی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های این مطالعه بیانگر آن است که بین میانگین نمرات اساتید در هر یک از حیطه‌های «مشارکت دانشجویان» (با میانگین ۲۳/۲) و «انحراف استاندارد» (با میانگین ۲/۸)، «کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان» (با میانگین ۲/۵) و «انحراف استاندارد» (با میانگین ۴/۱)، «سبک تفکر اساتید» (با میانگین ۲۴/۲) و «انحراف استاندارد» (با میانگین ۳/۴)، «کیفیت زندگی کاری اساتید» (با میانگین ۲۳/۳) و «انحراف استاندارد» (با میانگین ۴/۱) و «تگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه‌ای» (با میانگین ۲۶/۱) و «انحراف استاندارد» (با میانگین ۳/۱) در زمینه مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری تفاوت معنادار وجود دارد ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج مطالعه می‌توان چنین عنوان کرد که حیطه‌های «تگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای» و «کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان» بیشترین تأثیر را بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری دارند.

کلیدواژه‌ها:

مشارکت، یاددهی، یادگیری، اساتید

مقدمه

اعتمادبه‌نفس، تفکر خلاق و نقادانه پرورش می‌یابد و به انتقادات درست و تفکر واگرا ارزش داده می‌شود [۸]. یاددهی-یادگیری زمانی درست انجام می‌شود و به نتیجه مطلوب می‌رسد که میان مدرس و دانشجویان، ارتباط انسانی و اخلاقی شایسته و مناسب به‌وجودآید [۹]. عالی‌ترین هدف آموزش عالی در تمام رشته‌های تحصیلی و سطوح آموزشی، باید ایجاد توانایی حل مسئله، آفرینندگی، خلاقیت و ابتکار در دانشجویان در نظر گرفته شود [۱۰].

امروزه نقش اساتید در کارآمد بودن نظام آموزشی و استفاده از روش‌های تدریس فعال و مشارکتی از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ زیرا استاد محقق است فعال که مطالب اصلی را مطرح می‌کند؛ از آخرین پیشرفت‌ها مطلع است و برای صحبت درباره موضوعات اجتماعی و... احساس مسئولیت می‌کند [۱۱] و هر اندیشه یا مسئله یا بخشی از دانش را آنچنان ساده ارائه می‌کند که هر یادگیرنده‌ای بتواند آن را با وضوح کامل بفهمد [۱۲]؛

بشریت در طول تاریخ همواره به مشارکت فزاینده روی آورده است و پیچیدگی دانش نوین، ضرورت مشارکت را می‌طلبد [۱]. هم‌زمان با ورود به هزاره سوم و افزایش پُرشتاب دانش در نظام آموزشی، روش‌های یاددهی، یادگیری نیز متحول شده است [۲]؛ بنابراین، ضروری است توجه مدرّسان به اندیشیدن به‌عنوان اساس آموزش قرارگیرد [۳]. برای دستیابی به دانش و دانایی باید از روش‌هایی استفاده کرد که یک نمونه آن «فرایند یاددهی-یادگیری» است [۴]. در این روش، فرصت‌های یادگیری جایگزین تجارب یادگیری می‌شود [۴]. سپس، باید بررسی کرد که یادگیرنده چه بخشی از زمان خود را صرف مشارکت در یادگیری خودش می‌کند [۵]. خودآموزی، یادگیری مستقل و یادگیری مشارکتی [۶] بدون مشارکت فعال یادگیرنده صورت نمی‌گیرد [۷]. در روش‌های نوین یادگیری که در آن دانش با زندگی واقعی دانشجویان گره خورده است، حس کنجکاوی،

* نویسنده مسئول:

زینب اباذری

نشانی: تهران، اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

تلفن: ۱۳۲۰۲۲۱۸۰ (۲۱) ۹۸+

رایانامه: heydar_abazari@yahoo.com

از آنجایی که بسیاری از مشکلات صرفاً نگرشی است [۲۳]، ضروری است با توجه به نگرش اساتید، به بررسی تأثیر مهم‌ترین عوامل و شناسایی مشکلات مؤثر بر مشارکت دانشجویان نسبت به فرایند یاددهی-یادگیری پرداخته شود؛ چراکه شناخت نگرش اساتید در این مورد می‌تواند زمینه‌ای برای اتخاذ تدابیر لازم به منظور تغییر این نگرش‌ها و رفع پاره‌ای از مشکلات موجود باشد.

با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهش حاضر به بررسی نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری، ارتباطات میان‌فردی دانشجویان، سبک تفکر اعضای هیئت علمی و نگرش آنها نسبت به مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری، کیفیت زندگی کاری اعضای هیئت علمی و عوامل حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی یادگیری از دیدگاه اساتید پرداخته است.

روش بررسی

در این پژوهش توصیفی-پیمایشی، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است و جامعه آماری آن از ۱۳۴ نفر از اساتید دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران که در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ به‌طور تمام‌وقت مشغول فعالیت بودند، تشکیل شده است. علاوه بر این، در این پژوهش به دلیل تعداد محدود افراد جامعه آماری پژوهش، از روش نمونه‌گیری تمام‌شماری استفاده گردیده است. به‌منظور بررسی تأثیر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری، جمع‌آوری اطلاعات تحقیق از طریق پرسشنامه محقق ساخته، در پنج حیطه «مشارکت»، «کیفیت زندگی ارتباطات میان‌فردی»، «سبک تفکر اساتید»، «کیفیت زندگی کاری اساتید» و «نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه‌ای» در فرایند مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری انجام گرفت.

ابتدا سؤالاتی مطرح شد که بعد از تعیین پایایی و روایی و استفاده از نظر متخصصان، سؤالات غیرمرتبط حذف شد. در نهایت، این پرسشنامه پنج گزینه ای لیکرت که شامل ۳۰ سؤال است، جهت تکمیل به اساتید داده شد. سؤالات ۱ تا ۶ به حیطه «مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری»، سؤالات ۷ تا ۱۲ به حیطه «ارتباطات میان‌فردی»، سؤالات ۱۳ تا ۱۸ به حیطه «سبک تفکر اساتید»، سؤالات ۱۹ تا ۲۴ به حیطه «کیفیت زندگی کاری» و سؤالات ۲۵ تا ۳۰ به حیطه «نگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای» در مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری مربوط می‌شود. پس از تهیه پرسشنامه به‌منظور تعیین روایی سؤالات پرسشنامه، از نظرات ۱۲ نفر از اعضای هیئت علمی استفاده گردید که این امر منجر به پاره‌ای تغییرات لازم در سؤالات ۹-۴ و ۱۰ گردید. سپس پرسشنامه نهایی تدوین و به‌منظور پایایی، بین ۳۰ نفر از اعضای هیئت

زیرا آموزش مؤثر هدف بسیاری از برنامه‌های آموزشی در سراسر جهان است [۱۳]. یک برنامه آموزشی هنگامی ثمربخش خواهد بود که افراد کارآمد، برای اجرای آن به‌نحو مطلوب آماده گردند [۱۴]. ویژگی افراد حرفه‌ای و کارآمد، کفایت است و داشتن الگوی حرفه‌ای، یکی از عوامل ایجاد معناداری و رضایتمندی کاری است [۱۵]. تدریس وقتی پویا، خلاق و منجر به ایجاد تغییر در یادگیرنده می‌شود که موجب خودتوسعه‌یافتگی یادگیرنده و تعهد وی به امر یادگیری شود؛ در این حالت با ایجاد داربست فکری سبب تعهد فکری، درونی‌شدن یادگیری‌ها و خودراهبری می‌گردد [۱۶]. از عوامل مهم در یادگیری، انگیزش یادگیرنده به مواد درسی است [۱۷]. اگر یادگیرنده با زمینه صحیحی آغاز کند و مطالب، سازمان‌یافته باشند، تصویر درستی از پدیده‌های پیرامون خود در پی خواهند داشت و برای یادگیرنده رضایت‌بخش خواهند بود [۱۸]. اگر دروس عوض شوند و روی ارتباطات انسانی بیشتر تأکید شود، دانشجویان ماشینی پرورش نخواهند یافت [۱۶].

پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از آن است که نگرش مدرّسان نسبت به مشارکت دانشجویان در فرایند تدریس تحت تأثیر عوامل گوناگون قرار دارد. از جمله این عوامل می‌توان به وضعیت تحصیلی و میزان آگاهی شخص نسبت به نظام نوین تدریس اشاره کرد [۲]. بیشتر فراگیرانی که نقش فعالی در یادگیری دارند موفق‌ترند؛ به‌گونه‌ای که وقتی فراگیران خود کنش‌های آموزشی را رهبری می‌کنند، پیشرفت تحصیلی‌شان بیشتر می‌شود [۱۹] و حمایت معلمان از دانش‌آموزان و فراگیران، در مشارکت واقعی آنان تأثیر بسزایی می‌گذارد [۲]. اصل کلیدی در تدریس این است که برای بهره‌گیری هرچه بیشتر فراگیران از آموزش و ارزشیابی، حداقل بخشی از هر موضوع یا درس باید با سبک فکری آنها مطابقت داشته باشد. هرچه محیط تحصیل افراد با سبک‌های تفکرشان همسو یا مغایر باشد، در مراحل مختلف تحصیل خود حضور قوی‌تر یا ضعیف‌تری دارند. پس باید فراگیران را در فرایند تدریس مشارکت داد و امکان عکس‌العمل به آنها داده شود تا سبک تفکر آنها را مشخص کند [۲۰]. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مؤلفه‌های تجهیزات و تسهیلات آموزشی، روابط اجتماعی و فرهنگی در مناسبات انسانی، کیفیت زندگی کاری درون‌مدرسه‌ای معلمان و فراگیران، برنامه‌ریزی آموزشی، درسی و تحصیلی در وضعیت موجود از اهمیت بیشتری نسبت به وضعیت مطلوب برخوردارند [۲۱]. همه متغیرهای انگیزه و تشویق فراگیر با تفاوت‌های کم و زیاد بر فرایند یادگیری مؤثر هستند [۲۲].

با توجه به اینکه فراگیری، هسته مرکزی تمام فعالیت‌های یاددهی-یادگیری است، همه پژوهش‌های فوق به بررسی مسائلی که مرتبط با دانشجویان بوده و بر مشارکت و همکاری آنها در فرایند یاددهی-یادگیری تأثیر داشته است، توجه کرده‌اند.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی اساتید.

تعداد شرکت‌کنندگان	جنسیت	سابقه خدمت	نفر
۱۱۶ نفر	زن (۶۴ نفر)	۱-۵ سال	۱۴
		۶-۱۰ سال	۲۶
	مرد (۴۴ نفر)	۱۱-۱۵ سال	۱۸
		۱۶-۲۰ سال	۱۹
		۲۱ سال و بالاتر	۷

توانبخشی

این بررسی در پنج حیطه: ۱- مشارکت؛ ۲- کیفیت ارتباطات میان‌فردی؛ ۳- سبک تفکر اساتید؛ ۴- کیفیت زندگی کاری اساتید؛ ۵- نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه‌ای در فرایند مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری (جدول ۲) انجام گرفت.

اساتید در پاسخ به سؤالات حیطه مشارکت دانشجویان در پرسشنامه نظرسنجی در زمینه فرایند یاددهی-یادگیری، «بحث‌های گروهی در کلاس» با میانگین ۴/۴۴ (۸۹/۶٪)، «یجاد احساس امنیت برای بحث‌های کلاسی» با میانگین ۴/۴۲ (۹۴٪)، «تشویق دانشجویان به چالش در زمینه نقطه‌نظرانشان» با میانگین ۳/۷۱ (۷۴/۱٪)، «رعایت مبانی علمی در خدمات فعالیت‌های کلاس» با میانگین ۴/۲۴ (۸۶/۲٪)، «استفاده از پرسش‌های ازپیش‌تعیین‌شده» با میانگین ۴/۱۴ (۸۰/۲٪) و «اعتقاد به رشد مشارکت در کلاس» با میانگین ۳/۷۲ (۷۶/۷٪) را انتخاب نموده‌اند.

اساتید در پاسخ به سؤالات حیطه کیفیت ارتباطات میان‌فردی، گزینه‌های زیاد و خیلی‌زیاد موارد «شناسایی تفاوت‌های فردی» با میانگین ۳/۷۷ (۶۸/۱٪)، «تعامل مثبت و سازنده با دانشجویان» با میانگین ۴/۵ (۹۲/۳٪)، «مشارکت دانشجویان در ارزیابی‌های کلاسی» با میانگین ۳/۸۶ (۷۰/۷٪)، «ارتقای فعالیت‌های آموزشی کلاس» با میانگین ۴/۲ (۹۱/۴٪)، «نگرش مثبت به دانشجویان و درس» با میانگین ۴/۱۵ (۸۸/۸٪) و «ارائه راهنمایی‌های تحصیلی» با میانگین ۴/۱۱ (۷۸/۵٪) را علامت‌گذاری نموده‌اند.

علمی توزیع و پس از تکمیل جمع‌آوری شد. پایایی با استفاده از روش آزمون-بازآزمون انجام پذیرفت و درنهایت، همبستگی مقادیر آزمون-بازآزمون ۰/۸۱ به‌دست‌آمد. به‌منظور سنجش اعتبار، آلفای کرونباخ به‌کارگرفته شد و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ محاسبه شد. ضمناً به همه پاسخ‌دهندگان اطمینان داده شد که اطلاعات پرسشنامه محفوظ خواهد ماند و فقط در این پژوهش مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

تعداد ۱۱۶ نفر از اساتید (مذکر و مؤنث) پرسشنامه‌های تکمیل‌شده را بازگرداندند. داده‌ها در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ وارد و خروجی‌های لازم به‌دست‌آمد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. به این ترتیب که در بخش آمار توصیفی از محاسبه فراوانی، درصد فراوانی، نمودار، میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد و در بخش آمار استنباطی برای آزمودن فرضیه تحقیق از آزمون تحلیل واریانس تک‌متغیری و آزمون بونفرونی استفاده گردید. برای رعایت نکات اخلاقی به پاسخ‌دهندگان پرسشنامه‌های بی‌نام ارائه و به آنان اطمینان خاطر داده شد که اطلاعات محرمانه باقی خواهد ماند و هیچ‌گونه استفاده دیگری از آن نخواهد شد. لازم به ذکر است که درباره اختیاری بودن شرکت در پژوهش نیز به پاسخ‌دهندگان توضیحات لازم ارائه گردید.

یافته‌ها

یافته‌های دموگرافیک تحقیق شامل ویژگی‌های شرکت‌کنندگان در جدول ۱ آمده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد نمرات اساتید در هریک از حیطه‌های پرسشنامه.

حیطه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
مشارکت دانشجویان	۱۱۶	۳۳/۲	۲/۸
کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان	۱۱۶	۲۵/۱	۴/۱
سبک تفکر اساتید	۱۱۶	۳۴/۲	۳/۴
کیفیت زندگی کاری اساتید	۱۱۶	۳۳/۳	۴/۱
نگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای	۱۱۶	۲۶/۱	۳/۱

توانبخشی

جدول ۳. خلاصه اطلاعات تحلیل واریانس یک متغیری با اندازه گیری های مکرر مربوط به مقایسه میانگین نمرات اساتید در هر یک از حیطه های پرسشنامه.

حیطه ها	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجموع مجذورات	مقدار مبین	سطح معنی داری
بین گروه ها	۷۰۶/۷۸۳	۴	۱۷۶/۶۹۶	۳۰/۰۴۶	۰/۰۰۰
درون گروه ها	۴۵۶۳/۶۸۸	۱۱۵	۳۹/۶۸۴		
خطا	۲۷۰۵/۲۱۷	۴۶۰	۵/۸۸۱		

P < ۰/۰۵

توانبخشی

میانگین ۴/۴۴ (۹۰/۵٪)، «احترام به شخصیت فراگیران و سعه صدر اساتید» با میانگین ۴/۱۸ (۹۳/۱٪)، «روحیه انتقادپذیری و باز اساتید» با میانگین ۴/۴۱ (۸۸/۷٪)، «استقبال اساتید از سؤالات خارج از کتاب» با میانگین ۴/۱۴ (۸۰/۲٪)، «استفاده از فیلم و اسلاید در ارتباط با درس» با میانگین ۴ (۷۶/۷٪) و «رعایت اصول اخلاقی و رفتار حرفه ای اساتید» با میانگین ۴/۴۳ (۹۱/۳٪)، را انتخاب کرده اند. بیشتر اساتید، استفاده از فیلم و اسلاید در ارتباط با درس و رعایت اصول اخلاقی و رفتار حرفه ای اساتید را در افزایش مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری مؤثر می دانند.

بین میانگین نمرات اساتید در هر یک از حیطه های پرسشنامه نظرسنجی در زمینه مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری تفاوت معناداری وجود دارد (جدول شماره ۲)؛ بدین معنا که نظر اساتید در زمینه تأثیر هر یک از حیطه ها بر مشارکت دانشجویان متفاوت است. به منظور بررسی این مطلب که تفاوت کدامیک از زوج میانگین های عامل بین گروه ها معنادار است، آزمون بونفرونی به کاررفته که نتایج آن در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

از بین مقایسه های انجام شده (جدول شماره ۴)، هر یک از مقادیر به استثنا مقادیر ۸٪ و ۷/۸٪ معنادار است؛ بدین معنا که تفاوت بین زوج میانگین های ۲ و ۱، ۳ و ۱ و ۵-۱ و ۴-۱ و ۵-۲ و ۴-۲ و ۵-۳ و ۴-۳ در سطح ۵٪ معنادار است. بنابراین، حیطه های «نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه ای» و «کیفیت ارتباطات میان فردی دانشجویان» بیشترین تأثیر را بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری دارند.

اساتید در پاسخگویی به سؤالات سبک تفکر اساتید، «مشارکت دانشجویان در مباحث؛ نوعی تمرین مسئولیت پذیری» با میانگین ۴/۱۸ (۸۶/۲٪)، «تهییج و تحریک آنان به تفکرات» با میانگین ۴/۳۷ (۸۸/۸٪)، «ارائه مطالب درسی به شکل سؤال» با میانگین ۴/۳۸ (۹۰/۵٪)، «علاقه نشان دادن به موضوع مورد بحث توسط استاد» با میانگین ۴/۴ (۹۱/۳٪)، «خلاقیت استاد» با میانگین ۴/۳۱ (۸۸/۸٪) مؤثر دانسته اند. ضمناً ۳۸/۸٪ اساتید (با میانگین ۲/۵) نقش مزایای مالی برای اساتید به منظور مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی و یادگیری را کم و بسیار کم و در حدود ۳۱٪ متوسط و ۲۴/۱٪ نیز زیاد و خیلی زیاد دانسته اند که این امر نیازمند بازنگری است.

در پاسخ به سؤالات کیفیت زندگی کاری، اساتید به «تدوین قوانین ساده و مناسب در کلاس و اختصاص نمره ای جهت فعالیت کلاسی» با میانگین ۴ (۷۸/۵٪)، «ارزشیابی از اساتید» با میانگین ۳/۴۸ (۵۶/۹٪)، «رضایت شغلی اساتید» با میانگین ۳/۴۴ (۷۵٪)، «اهمیت دادن به حضور و غیاب دانشجویان» با میانگین ۳/۳۷ (۴۸/۲٪)، «به کارگیری چند روش تدریس» با میانگین ۴ (۷۶/۸٪) و «مسئولیت پذیری استاد» با میانگین ۴/۳۱ (۸۸/۸٪) پاسخ داده اند. از بین این سؤالات، نقش ارزشیابی از اساتید و حضور و غیاب دانشجویان در فرایند مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری را کمتر از دیگر عوامل دانسته اند.

اساتید در پاسخ به سؤالات نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه ای در فرایند مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری، «علاقه مندی اساتید به مسائل علمی» با

جدول ۴. نتایج آزمون بونفرونی مربوط به مقایسه میانگین نمرات اساتید در هر یک از حیطه های پرسشنامه.

حیطه ها	۱	۲	۳	۴	۵
میانگین	۲۳/۲	۲۵/۱	۲۴/۲	۲۳/۳	۲۶/۱
مشارکت دانشجویان	۲۳/۲	۱/۹*	۱*	۰/۰۸	۲/۹
کیفیت ارتباطات میان فردی دانشجویان	۲۵/۱	-	۸/۷	۱/۸*	۱/۳۰*
سبک تفکر اعضای هیئت علمی	۲۴/۲۰	۰/۹۲*	۱/۹*	-	-
کیفیت زندگی کاری اعضای هیئت علمی	۲۳/۳	-	-	-	۲/۸
نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه ای	۲۶/۱	-	-	-	-

P < ۰/۰۵

توانبخشی

بحث

خود را بر هدف اصلی کلاس متمرکز نمایند؛ به موفقیت جمعی فکر کنند؛ برای ایجاد و رشد فضایی صادقانه و توأم با احترام فعالیت نمایند؛ با همکلاسی‌های خود با احترام رفتار کنند؛ برای نظریات متفاوت ارزش قائل شوند و بیشتر شنونده باشند؛ همکاری و مشارکت کامل داشته باشند؛ مسئولیت‌پذیر باشند و به مسئولیت خود وفادار باشند؛ و در نهایت، بتوانند با طرح یک نظریه ناب، بصیرتی جدید نسبت به یک مشکل یا موقعیت فراهم کنند و با مباحثه این بصیرت را درونی کنند. یک استاد با رفتار حرفه‌ای خود از بلا تکلیفی و انحراف بحث کلاسی از مسیر اصلی خود، فراوانی مطالب و نظریات متفاوت دانشجویان و بی‌نظمی فراوان پیشگیری می‌کند تا به اهداف درس دست یابد [۲]. بنابراین، اهمیت بُعد «نگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای» و «کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان» در مشارکت آنان در فرایند یاددهی-یادگیری بیش‌ازپیش آشکار می‌گردد.

بررسی پیشینه تحقیقات قبلی و مقایسه نتایج آنها با نتایج تحقیق حاضر، بیانگر این است که در اکثر موارد یافته‌های این تحقیق با یافته‌های تحقیقات قبلی همخوانی داشته است. نتایج مطالعه طراحی‌شده با نتایج مطالعه فرانک موسوی [۲] و ژیلا روشنایی [۲۲]، از بُعد کیفیت زندگی کاری با طرح معصومه فضلی [۲۱]، از بُعد مشارکتی با نتایج پژوهش محمد میرزاخانی [۲۶]، فیروز محمودی، دکتر اسکندر فتحی‌آذر، رجب اسفندیاری [۲۷]، فخرايي [۲۸]، از بُعد ارتباطات با مطالعه پریسا ماهزاده مهرآباد [۲۹]، از بُعد بهبود دیگر فرایندهای آموزشگاهی با نتایج پژوهش داود اصلانی [۳۰]، از بُعد حیطه موضوعی تفکر با مطالعه نصر اصفهانی [۳۱] همسو است.

از جمله مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم همکاری برخی از اساتید، کمبود وقت و سختی دسترسی به برخی از اساتید به دلیل مشغله‌های ایشان، مسئله اساتید مدعو که مدت‌زمان بسیار کوتاهی در دانشگاه حاضر بودند، اشاره کرد.

به‌منظور بررسی ابعاد دیگر این موضوع، می‌توان پیشنهادات ذیل را ارائه نمود:

پژوهش‌هایی در زمینه دیگر عواملی که در نگرش مدرّسان نسبت به مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری تأثیر دارند، صورت گیرد؛

در مقاطع تحصیلی دیگر تحقیقات مشابهی به‌عمل‌آید تا تصویر بهتری از مشارکت در فرایند یاددهی-یادگیری به‌دست‌آید؛ در زمینه انگیزه دانشجویان از مشارکت در فرایند یاددهی-یادگیری تحقیقاتی انجام شود؛

در زمینه فواید مشارکت در فرایند یاددهی-یادگیری مطالعاتی صورت پذیرد.

این تحقیق به بررسی مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-

با توجه به یافته‌های پژوهش حیطه‌های «نگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای» و «کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان» بیشترین تأثیر را بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری دارند. اساتید و دانشجویانی که در یک کلاس جمع می‌شوند، هشیارانه فعالیت‌های خود را آغاز می‌کنند. استاد به‌عنوان رهبر کلاس، تسهیل‌کننده، کمک‌کننده به برخورد با تضادها و مشکلات با مشارکت دانشجو در فرایند یاددهی-یادگیری و با اتکا به توانمندی‌های علمی خود، روابط بالا به پایین موجود را حذف می‌کند و با آزاداندیشی و بلندنظری نسبت به تعامل مثبت و سازنده با دانشجویان، یک فرایند مبادلاتی دوطرفه و بحث‌برانگیز را ایجاد می‌کند و در نهایت، منجر به موفقیت می‌شود و از این طریق به‌سوی شکوفایی و شکوفاکردن پیش می‌رود [۲۴]. دانشجویان نیز از طریق مشارکت در فرایند تدریس و واکنش نسبت به گفته‌های دیگران، در دانسته‌های یکدیگر شریک می‌شوند [۲۴] و موارد ذیل را نشان می‌دهند:

ارتباط متقابل با دیگر دانشجویان برای اساتید اهمیت دارد؛

فرصت مناسبی فراهم می‌گردد تا علی‌رغم اختلاف عقیده‌ها، به‌همراه یکدیگر به اهداف درس نائل گردند.

هنگامی که دانشجویان در ارزیابی‌های کلاسی مشارکت داشته باشند، به کارهای مفیدی که افراد دیگر انجام می‌دهند توجه می‌کنند و به آنها درباره کارهای مضر تذکر داده می‌شود و همین امر فعالیت‌های آموزشی کلاس را ارتقا می‌دهد. نگرش مثبت اساتید، به دانشجویان احساس مفید و مثمر بودن را می‌دهد تا بتوانند در عمل از اطلاعاتی که به آنها داده می‌شود، استفاده و با استفاده از راهنمایی‌های استاد مسیر تعالی خود را پیدا نمایند و مسئول گفته‌ها و عملکرد خود باشند [۲۴].

علاقمندی اساتید به مسائل علمی، فرصتی را برای دانشجو ایجاد می‌کند تا به این درک برسد که در وجود خود گنجینه‌ای حیرت‌آور از استعداد، توانایی، دانش و خلاقیت دارد. هنگامی که به شخصیت دانشجویان احترام گذاشته و با سعه‌صدر کم‌وکاستی‌های آنها تحمل شود، امکان استفاده از یک موقعیت آموزشی وسیع به‌وجود می‌آید. با توجه به اینکه هماهنگ‌کردن تلاش‌ها، برنامه‌ها و افراد با علایق متفاوت کار آسانی نیست، داشتن روحیه انتقادپذیری اساتید و استقبال از سؤالات خارج از کتاب ضمن اینکه هیجان‌انگیز است، می‌تواند اختلاف‌نظرهای جدی و ناامیدی‌هایی در پی داشته باشد. با استفاده از فیلم و اسلاید می‌توان از حواس پنج‌گانه دانشجویان کمک گرفت [۲۵] تا فعالانه در فرایند یاددهی-یادگیری درگیر شوند و با مشارکت فعال، مؤثر و همه‌جانبه برای کمک به حل مشکلات خود و جامعه گام بردارند. استاد به‌عنوان رهبر کلاس با رفتار حرفه‌ای و رعایت اصول اخلاقی به دانشجویان می‌آموزد که فعالیت‌های کلاسی

- Teymouri A (Persian Translators). 1th edition. Tehran: Sasan; 1998, pp: 39.
- [9] Ali-Pour Toutkeleh A. [Training role of teacher in philosophies and great trainers point of view (Persian)]. Newspaper of Ettelaat. Monday, May 1, 2011; 25020:64
- [10] Shariatmadari A. [The principles of education (Persian)]. Tehran: University of Tehran publications; 1997, pp: 85.
- [11] Sadeghi A, Hoseyni F. A study of students views on desirable teaching methods in Guilan university. Institute for Humanities and Cultural Studies Humanities comprehensive portal. Iranian Higher Education. 2008; (2).
- [12] Joyce B, Will M, Kalhon E. Teaching patterns. Behrangi MR. (Persian Translator). Tehran: Kamal Tarbiyat Publications; 2004, pp: 25.
- [13] Turhan K, Yaris F, Nural E. Dose instructor evaluation by students using a Web- Based questionnaire impact instructor Performance? Advances in Health Sciences Education. 2005; 10:5-13.
- [14] Akturk Z, Dagdeviren N, Sahin EM, Ozer C. Use of quality circles among first year medical students and impact on student satisfaction. Swiss Medical Weekly. 2002; 23:143-147.
- [15] Kavooosi Pour S, Fallahi Khoshknab M. [Occupational therapists' experience and viewpoints about Occupational therapy (Persian)]. Journal of Rehabilitation. 2011; 12(4):14-25.
- [16] Khorshidi A, Ghandaly S, Movafagh F. [New Methods for Educational (An Operational Guide Considering the Cognitive Attitude) (Persian)]. Tehran: Pasin Publications; 2001, pp: 142.
- [17] Ashouri M, Mirzamani M, Adib-Sereshki N, Jalil-Abkenar S. [The Effectiveness of Token Economy Reinforce on the Academic Achievement of 9th Grade Male Students with Intellectual Disability in the Science Class (Persian)]. Journal of Rehabilitation. 2010; 11(5):73-79.
- [18] Maleki H. [Curriculum planning (An operational Guide) (Persian)], Tehran: Madneseh Publication; 1999, pp: 128
- [19] Zimmerman BJ. Self-Regulation academic learning achievement the emergence of a social cognitive view perspective. Educational Psychology Review. 1999; 2:173-201.
- [20] Strenberg RJ. The nature of creativity: contemporary perspectives. New York: Cambridge university press; 1988, pp: 85.
- [21] Fazli M. [Standards of performance of managers in the support teachers to improve present learning in classes of high school girl (Persian)]. Tehran: Islamshahr Islamic Azad University of Science and Research; 2005, pp: 19.
- [22] Roshanaei, J. [Examining obstacles and problems learning Mathematics teachers view (Persian)]. Islamic Azad University of mathematical science and research; 2006, pp: 52.
- [23] Shahraki Pour H, Banisi P. [The emergence of new pedagogy in the third millennium (Persian)]. Tehran: Fara Shenakhti Andisheh Publication; 2001, pp: 315.
- [24] Bazar M. The team memory jogger: a pocket guide for team members. Kakooei H, Hemmati F, Halakouei K, Dadkhah A. (Persian Translators). 1th Edition. Tehran: Maryam Publication; 2001, pp: 3-28.

یادگیری از دیدگاه اساتید پرداخته است؛ پیشنهاد می‌گردد نمونه این پژوهش از دیدگاه دانشجویان نیز انجام شود.

نتیجه‌گیری

نظر اساتید در زمینه تأثیر هر یک از حیطه‌های مشارکت، کیفیت ارتباطات میان‌فردی، سبک تفکر اساتید، کیفیت زندگی کاری اساتید و نگرش اعضای هیئت علمی نسبت به عوامل حرفه‌ای در فرایند مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری متفاوت است، اما حیطه‌های عوامل حرفه‌ای و کیفیت ارتباطات میان‌فردی دانشجویان بیشترین تأثیر را بر مشارکت دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری دارند.

تشکر و قدردانی

از مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی به دلیل حمایت مالی و از دیگر عزیزانی که به هر نحو در انجام این پژوهش همکاری داشته‌اند سپاسگزاری و قدردانی می‌گردد.

منابع

- [1] Mclagan PA, Nel C. The Age of Participation: New Governance for the Workplace and the World. Eslamieh M. (Persian Translator) First edition. Tehran: Cultural Research Bureau; 1995, pp: 148.
- [2] Mousavi F. [Study of factors affecting students participation in the process teaching (Persian)]. Kermanshah: Islamic Azad University of Kermanshah. 2004, pp: 15-35.
- [3] Khorshidi A, Ghandali Sh. [Research methods in behavioral science from theory to practice (Persian)]. Tehran: Novin Pazhouhesh; 1999, pp: 148.
- [4] Najafi H. [The Effect of IT on high school students' Educational Conference on IT in education, homework Progress in Ardabil (2006-2007) (Persian)]. Journal of Peyk-e Nour. 2007; 23:82-93.
- [5] Ebrahimzadeh I. [Open universities and distance teaching-learning process and the future (Persian)]. Journal of Peyk-e Nour. 2002; 1:3-10.
- [6] Ebrahimzadeh I. [Transition from traditional distance to virtual universities, innovation and challenge of change (Persian)]. Journal of Research and Planning in Higher Education. 2007; 13(1):113-134.
- [7] Maleki H. [Curriculum planning (An operational guide) (Persian)], Mashhad: Payame andisheh Publication; 2001, pp: 126.
- [8] Jerome S, Davis AK. Design and management technology learning based competency: Learning of Management. Nowrouzi D,

- [25] Ahadi M, Ramezani O, Mohammadi D. [Basics educational technology (Persian)]. Publisher: Aeyzh; 2001, pp: 86.
- [26] Mirzakhani M. [The effectiveness of collaborative learning on self-esteem, social skills and academic performance of students (high school) (Persian)]. 2007, pp: 80.
- [27] Mahmoudi F, Fathi Azar A, Esfandiari R. [Study on relation between active participation of students in reaching process (Persian)]. Journal of Education and Psychology. 2009; 10(3):65-82.
- [28] Fakhraei S. [Effective methods to increase the study of high school students in the city of Tabriz. (Persian)]. Journal of Education. 2001; 67:39-45.
- [29] Mahzadeh Mehrabad P. [Examining obstacles and limitations Using information technology and communications in the process Teaching-learning from the viewpoint of teachers schools (Persian)]. Tehran: Islamic Azad University; 2006, pp: 52.
- [30] Aslani D. [The study thirty model with insight based on the Comprehensive Quality management process improvement learn and remember junior high schools voting region 19 of Tehran (Persian)]. Tehran: Islamic Azad University of Science Research; 2006, pp: 64.
- [31] Nasr Esfahani A. [Factors improve the quality of teaching (Persian)]. Journal of Education. 1992; 29:41.